

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Jiřího Pally v právní věci žalobce: **L. U.**, zast. Mgr. Radimem Němečkem, advokátem, se sídlem Dvořákova 644, Uherské Hradiště, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 7. 4. 2011, č. j. 22 Ad 38/2010 - 87,

takto:

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 7. 4. 2011, č. j. 22 Ad 38/2010 - 87, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím ze dne 20. 7. 2009, č. X, žalovaná podle § 55 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 12. 2008, zamítla žádost žalobce o poukázání doplatku plného invalidního důchodu za dobu od 22. 6. 1999 do 8. 1. 2005. V odůvodnění rozhodnutí uvedla, že podle § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění nárok na výplatu důchodu nebo jeho části zaniká uplynutím tří let ode dne, za který důchod nebo jeho část náleží. Podle posudku posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí v Brně ze dne 15. 10. 2008 byl žalobce uznán plně invalidním podle § 39 odst. 1 písm. a) tohoto zákona od 22. 6. 1999. Vzhledem k tomu, že žádost o plný invalidní důchod uplatnil až dne 9. 1. 2008, nárok na doplatek plného invalidního důchodu za dobu od 22. 6. 1999 do 8. 1. 2005 zanikl. Předchozí žádosti uplatněné dne 26. 4. 1999 a 3. 11. 1999 byly pravomocně zamítnuty rozhodnutími žalované ze dne 16. 6. 1999 a ze dne 28. 1. 2000, neboť žalobce nebyl uznán plně ani částečně invalidním podle § 39 odst. 1 písm. a) a § 44 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění.

V žalobě podané proti tomuto rozhodnutí žalobce uvedl, že žádost o výplatu doplatku plného invalidního důchodu za období od 22. 6. 1999 do 8. 1. 2005 podal poté, co mu žalovaná zpětně přiznala rozhodnutím ze dne 10. 2. 2009 nárok na plný invalidní důchod od 22. 6. 1999, a to na základě rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 33 Cad 119/2008 - 29. Zdůrazňoval, že poprvé podal žádost o plný invalidní důchod již dne 26. 4. 1999, ale jeho žádost byla zamítnuta. Teprve na základě další žádosti ze dne 17. 5. 2004 mu byl přiznán plný invalidní důchod od 15. 7. 2004. Dne 14. 12. 2007 podal další žádost, v níž požádal jednak o přiznání plného invalidního důchodu a jednak o vyplacení plného invalidního důchodu od 26. 4. 1999, protože důvodem jeho žádosti ze dne 17. 5. 2004 byly stejné zdravotní potíže jako v žádosti ze dne 26. 4. 1999. Zatímco na základě žádosti ze dne 26. 4. 1999 posuzovala žalovaná zdravotní stav primárně z hlediska postižení páteře, tak na základě žádosti ze dne 17. 5. 2004 určila, že pokles schopnosti soustavné výdělečné činnosti je dán organickou poruchou osobnosti, jejíž symptomy však již popisovala zpráva MUDr. B. ze dne 22. 6. 1999. Žalobce dovozoval, že podle § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění se musí tříletá lhůta stavět po celou dobu řízení o důchod počínaje žádostí ze dne 26. 4. 1999 do skončení přezkumných soudních řízení, tj. do 19. 11. 2003. Namítal dále, že žalovaná nezohlednila § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění a v této souvislosti konstatoval, že žalovaná při vyřizování žádosti ze dne 26. 4. 1999 mu plný invalidní důchod odepřela neprávem. Uvedl, že žádost o výplatu invalidního důchodu za období od 22. 6. 1999 do 8. 1. 2005 podal v červnu roku 2009, tj. již za účinnosti novelizovaného § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění ve znění zákona č. 306/2008 Sb. Podle bodu 14 přechodných ustanovení zákona č. 306/2008 Sb., se důchod za dobu před 1. 1. 2009 doplatí ve výši, v níž důchod správně náležel, nejvýše však v rozsahu stanoveném právními předpisy účinnými ke dni 31. 12. 2008. Jelikož pro posouzení věci je rozhodné ustanovení poslední věty § 56 odst. 1 písm. b), v níž není rozsah důchodu, který má být vyplacen nijak omezen, má za to, že mu výplata plného invalidního důchodu náleží za období od 22. 6. 1999 do 8. 1. 2005 v plném rozsahu. Navrhoval, aby krajský soud napadené rozhodnutí žalované zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 31. 3. 2010, č. j. 22 Cad 130/2009 - 29, žalobu zamítl a žádnému z účastníků nepřiznal náhradu nákladů řízení. V odůvodnění soud přisvědčil argumentaci žalované, že nárok žalobce na plný invalidní důchod ode dne 22. 6. 1999 byl zjištěn až v souvislosti s jeho žádostí uplatněnou dne 9. 1. 2008. Žalovaná proto postupovala správně, jestliže nárok na výplatu důchodu za dobu od 22. 6. 1999 do 8. 1. 2005 zamítla, neboť s ohledem na datum podání žádosti, tj. 9. 1. 2008, bylo možno posuzovat nárok na výplatu dávky toliko ode dne 9. 1. 2008.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce včas kasační stížnost a po poučení o složení senátu vznesl námitku podjatosti předsedkyně senátu JUDr. Marie Turkové. O této námitce rozhodl jiný senát Nejvyššího správního soudu usnesením ze dne 9. 7. 2010, č. j. Nao 50/2010 - 59, tak, že předsedkyně senátu JUDr. Marie Turková není vyloučena z projednávání a rozhodování věci vedené u Nejvyššího správního soudu pod sp. zn. 4 Ads 65/2010.

Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 10. 8. 2010, č. j. 4 Ads 65/2010 - 68, napadený rozsudek krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V odůvodnění

soud upozornil na nesprávné zjištění krajského soudu, že žalobce nepodal opravný prostředek proti rozhodnutí žalované ze dne 28. 1. 2000. Nejvyšší správní soud konstatoval, že rozsudek krajského soudu je nepřezkoumatelný pro nedostatek důvodů, neboť se krajský soud nevypořádal s námitkou žalobce, že jde o dávku neprávem odepřenou ve smyslu ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, a nezabýval se otázkou, jak by případně tato okolnost mohla ovlivnit úvahu o doplacení dávky od 22. 6. 1999. Nejvyšší správní soud dále krajskému soudu vytkl, že rozhodl bez jednání rozsudkem, aniž k tomu byly splněny podmínky ustanovení § 51 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ s. ř. s."). Svým právním názorem Nejvyšší správní soud zavázal krajský soud k tomu, aby postupoval podle § 51 odst. 1 s. ř. s. a v odůvodnění rozsudku se vypořádal se všemi námitkami vznesenými v žalobě; upozornil současně na starší judikaturu k § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. a k § 95 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb. (R 23/1988 a R 59/1995) a na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2005, č. j. 1 Ads 10/2003 - 86, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 799/2006).

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 7. 4. 2011, č. j. 22 Ad 38/2010 - 87, rozhodnutí žalované ze dne 20. 7. 2009 pro nezákonnost zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení; současně uložil žalované povinnost nahradit žalobci náklady řízení. V odůvodnění soud vycházel z § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění účinném do 31. 12. 2009, a zdůraznil, že za den uplatnění nároku na dávku důchodového pojištění se považuje den, kdy se oprávněný poprvé obrátil na příslušný orgán se žádostí o její přiznání. Žalobce poprvé požádal o plný invalidní důchod dne 26. 4. 1999, v soudním řízení sp. zn. 33 Cad 119/2008, vypracovala Posudková komise Ministerstva práce a sociálních věcí v Brně dne 15. 10. 2008 posudek, jímž byl žalobce od 22. 6. 1999 uznán plně invalidním podle § 39 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění. Krajský soud dospěl k závěru, že žalovaná nesprávně aplikovala příslušné právní předpisy a dopustila se nezákonnosti, která je důvodem pro zrušení napadeného rozhodnutí. Soud uvedl, že pokud se žalobce poprvé obrátil na příslušný správní orgán se žádostí o přiznání plného invalidního důchodu dne 26. 4. 1999 a datum vzniku invalidity bylo stanoveno na 22. 6. 1999, pak mu v souladu s § 55 odst. 2 a § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění vznikl nárok na dávku a její výplatu od 22. 6. 1999, nikoliv od 26. 4. 1999. Soud proto napadené rozhodnutí zrušil, věc vrátil žalované k dalšímu řízení a zavázal ji k tomu, aby žalobci přiznala nárok na výplatu plného invalidního důchodu od 22. 6. 1999.

Proti tomuto rozsudku podala žalovaná (dále jen „stěžovatelka") včas kasační stížnost z důvodu podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. V doplnění kasační stížnosti stěžovatelka namítala, že právní posouzení věci krajským soudem není v souladu se smyslem ustanovení § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. Podle názoru stěžovatelky nelze druhou větu zmíněného ustanovení vztahovat k dřívějším řízením ve stejné věci, která již byla pravomocně ukončena. Den uplatnění nároku na dávku důchodového pojištění je třeba zkoumat zásadně pro to které konkrétní řízení zahájené podáním písemné žádosti podle tohoto ustanovení. Proto i slova *„kdy se oprávněný poprvé obrátil na příslušný orgán"* je třeba chápat pro konkrétní řízení, které bylo zahájeno písemnou žádostí ze dne 9. 1. 2008, a nelze je vztahovat k pravomocně ukončeným řízením. Tím by byla narušena právní jistota občanů a bylo by nezákonně zasahováno do nabytých práv. V daném případě

je podle stěžovatelky nutné za první uplatnění nároku na plný invalidní důchod žalobce pro posouzení jeho nároku na zpětnou výplatu dávky považovat až žádost ze dne 9. 1. 2008, v jejíž souvislosti bylo poprvé zjištěno, že žalobce je plně invalidní od 22. 6. 1999. Předchozí žádosti ze dne 26. 4. 1999, 3. 11. 1999 a 14. 5. 2004 byly pravomocně ukončeny, proto je nelze brát v úvahu. Stěžovatelka odmítla tvrzení žalobce, že jde o dávku neprávem odepřenou v důsledku nesprávného postupu orgánu sociálního zabezpečení. Rozhodnutí, kterým stěžovatelka zamítla žádost žalobce ze dne 26. 4. 1999, bylo vydáno na základě lékařského posudku, podle něhož žalobce nebyl uznán plně invalidním. Jeho plná invalidita byla zjištěna až posudkem ze dne 15. 10. 2008. Stěžovatelka uzavřela, že její žalobou napadené rozhodnutí je v souladu s § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, neboť výplata plného invalidního důchodu žalobci před 9. 1. 2005 nenáleží, když žádost byla podána dne 9. 1. 2008. Navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení.

Žalobce ve svém vyjádření předeslal, že kasační stížnost je nepřípustná ve smyslu ustanovení § 104 odst. 3 písm. a) s. ř. s. a nemá všechny stanovené náležitosti. Dále uvedl, že lékaři okresních správ sociálního zabezpečení jsou odborníky řízenými a kontrolovanými stěžovatelkou, jejichž činnost představuje zákonem předvídaný postup specializovaných státních orgánů, jehož účelem je úplné a správné zjištění zdravotního stavu posuzované osoby. Postupem lékařů okresní správy sociálního zabezpečení, na jehož základě stěžovatelka rozhodla o zamítnutí žádosti žalobce o přiznání invalidního důchodu ze dne 26. 4. 1999, byla podle žalobce porušena zásada, že rozhodnutí správních orgánů musí vycházet ze spolehlivě zjištěného stavu věci (§ 3 odst. 4 zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení). Žalobce shrnul, že nesprávným úředním postupem stěžovatelky při vyřizování jeho žádostí mu byl nejméně po dobu od 22. 6. 1999 do 8. 1. 2005 neprávem odepřen plný invalidní důchod ve smyslu ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění; tím bylo porušeno jeho právo vyplývající z článku 26 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Žalobce navrhl, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost odmítl jako nepřípustnou, případně zamítl jako nedůvodnou.

Nejvyšší správní soud nepřisvědčil tvrzení žalobce o nepřípustnosti kasační stížnosti, neboť podle konstantní judikatury Ústavního soudu *„[u]stanovení § 104 odst. 3 písm. a) soudního řádu správního zajišťuje, aby se Nejvyšší správní soud nemusel znovu zabývat věcí, u které již jedenkrát svůj právní názor na výklad hmotného práva závazný pro nižší soud vyslovil, a to v situaci, kdy se nižší soud tímto právním názorem řídil. Vztáhnout však citované ustanovení též na případy, kdy Nejvyšší správní soud pouze vytýká nižšímu správnímu soudu procesní pochybení, resp. nedostatečně zjištěný skutkový stav, by ve svých důsledcích mohlo vést k naprosté zbytečnosti Nejvyššího správního soudu, neboť by mohl tento soud v každé projednávané věci vždy prvním kasačním rozhodnutím vytknout jakoukoli (třebas i malichernou) procesní vadu a poté v druhém kasačním řízení kasační stížnost odmítnout, a tím odmítnout i věcný přezkum naříkaného rozhodnutí z pohledu aplikace hmotného práva*“ (srov. nález Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 136/05). Ve svém předchozím rozsudku zrušil Nejvyšší správní soud rozsudek krajského soudu z procesních důvodů a uložil mu vypořádat se se všemi žalobními body; ustanovení § 104 odst. 3 písm. a) s. ř. s. tudíž na projednávanou věc nedopadá.

Usnesením ze dne 2. 8. 2011, č. j. 4 Ads 104/2011 - 112, Nejvyšší správní soud přiznal kasační stížnosti odkladný účinek.

Nejvyšší správní soud posoudil důvodnost kasační stížnosti v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů; zkoumal při tom, zda napadený rozsudek netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti. Stěžovatelka se v kasační stížnosti dovolávala důvodu uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., podle něhož *kasační stížnost lze podat pouze z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení.*

Z obsahu dávkového spisu Nejvyšší správní soud zjistil následující skutečnosti podstatné pro rozhodnutí o kasační stížnosti.

Dne 26. 4. 1999 podal žalobce žádost o plný invalidní důchod s datem uplatnění nároku 26. 4. 1999. Podle záznamu o jednání Okresní správy sociálního zabezpečení Zlín ze dne 31. 5. 1999 žalobce nebyl shledán plně invalidním ani částečně invalidním, neboť pokles jeho schopnosti soustavné výdělečné činnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu činil 15 % - kapitola XV, oddíl E, položka 3, písm. b) přílohy č. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb. Stěžovatelka proto rozhodnutím ze dne 16. 6. 1999 žádost žalobce o plný invalidní důchod zamítla pro nesplnění podmínek ustanovení § 38 zákona o důchodovém pojištění.

Dne 3. 11. 1999 podal žalobce žádost o plný invalidní důchod s datem uplatnění nároku 3. 11. 1999. Podle záznamu o jednání Okresní správy sociálního zabezpečení Zlín ze dne 10. 12. 1999 žalobce nebyl shledán plně invalidním ani částečně invalidním, neboť pokles jeho schopnosti soustavné výdělečné činnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu činil 15 % - kapitola XV, oddíl E, položka 3, písm. b) přílohy č. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb. Stěžovatelka proto rozhodnutím ze dne 28. 1. 2000 žádost žalobce o plný invalidní důchod zamítla pro nesplnění podmínek ustanovení § 38 zákona o důchodovém pojištění.

Z obsahu spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 22 Ca 58/2000, Nejvyšší správní soud zjistil, že proti uvedenému rozhodnutí podal žalobce opravný prostředek ke Krajskému soudu v Brně, který rozsudkem ze dne 9. 3. 2001, č. j. 22 Ca 58/2000 - 36, rozhodnutí stěžovatelky ze dne 28. 1. 2000 potvrdil. Vycházel přitom z posudku Posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí v Brně ze dne 25. 7. 2000 a jeho doplnění ze dne 9. 1. 2001, podle kterých je rozhodujícím zdravotním postižením žalobce celopáteřní algický syndrom odpovídající míře poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti podle kapitoly XV, oddíl E, položka 3, písm. b) přílohy č. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb. ve výši 25 %, přičemž páteřní nález odpovídá dolní hranici, horní hranice byla přiznána vzhledem k postižení levého ramene. K odvolání žalobce následně Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 15. 1. 2002, č. j. 2 Cao 327/2001 - 58, rozsudek krajského soudu potvrdil. Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání, které Nejvyšší soud dne 2. 1. 2003 podle § 129 odst. 4 s. ř. s. postoupil Nejvyššímu správnímu soudu, který rozsudkem ze dne 19. 11. 2003, č. j. 3 Ads 1/2003 - 104, kasační stížnost žalobce (dovolání) zamítl. Citovaný posudek posudkové komise včetně jeho doplnění shledaly soudy úplným

a přesvědčivým a shodně konstatovaly, že žalobce nebyl ke dni vydání rozhodnutí stěžovatelky plně invalidním podle § 39 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění.

V dávkovém spisu stěžovatelky je dále založena žádost žalobce o plný invalidní důchod ze dne 14. 5. 2004. Podle záznamu o jednání Okresní správy sociálního zabezpečení Zlín ze dne 16. 8. 2004 byl žalobce shledán plně invalidním, neboť jeho schopnost soustavné výdělečné činnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla o 70 % - kapitola V, položka 1, písm. c) přílohy č. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb. Datum vzniku invalidity bylo stanoveno na 15. 7. 2004. Stěžovatelka proto rozhodnutím ze dne 27. 9. 2004 přiznala žalobci plný invalidní důchod od 15. 7. 2004 (toto rozhodnutí není v dávkovém spisu založeno, nicméně jeho obsah je ze spisu zřejmý a nebyl nikým zpochybněn).

Podáním ze dne 18. 12. 2007, doručeným Okresní správě sociálního zabezpečení Zlín osobně dne 19. 12. 2007, požádal žalobce o zpětné přiznání a doplacení plného invalidního důchodu, který mu byl přiznán na základě žádosti ze dne 14. 5. 2004. Konstatoval, že mu byl plný invalidní důchod neprávem odepřen, neboť o jeho přiznání žádal již dne 26. 4. 1999 a v té době trpěl stejnými zdravotními problémy.

Dne 9. 1. 2008 byla u Okresní správy sociálního zabezpečení Zlín sepsána žádost o plný invalidní důchod s datem přiznání od 26. 4. 1999. Podle záznamu o jednání Okresní správy sociálního zabezpečení Zlín ze dne 17. 3. 2008 byl žalobce shledán plně invalidním, neboť jeho schopnost soustavné výdělečné činnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla o 70 % - kapitola V, položka 1, písm. c) přílohy č. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb. Posudková lékařka trvala na datu vzniku invalidity 15. 7. 2004, kdy teprve byla prokazatelně doložena tíže organického poškození mozku, sledovaná po dostatečné časové období a bylo možno se přiklonit k horní hranici míry poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti, tj. 70 %. Stěžovatelka následně rozhodnutím ze dne 6. 5. 2008 žádost žalobce o přiznání plného invalidního důchodu zamítla s odůvodněním, že v období od 26. 4. 1999 do 14. 7. 2004 nebyl plně ani částečně invalidní.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 24. 11. 2008, č. j. 33 Cad 119/2008 - 29, rozhodnutí stěžovatelky ze dne 6. 5. 2008 zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení. V posudku ze dne 15. 10. 2008, jenž si krajský soud vyžádal, totiž posudková komise stanovila datum vzniku plné invalidity žalobce na 22. 6. 1999. Soud zavázal stěžovatelku, aby v novém řízení opětovně posoudila podmínky pro přiznání plného invalidního důchodu a přesvědčivým způsobem odůvodnila nárok na výplatu dávky podle § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění.

Stěžovatelka poté vydala rozhodnutí ze dne 10. 2. 2009, kterým žalobci přiznala plný invalidní důchod od 22. 6. 1999. V odůvodnění mimo jiné uvedla, že nárok na doplatek důchodu za dobu před 9. 1. 2005 podle § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění zanikl.

Z obsahu spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 41 Cad 48/2009, Nejvyšší správní soud zjistil, že krajský soud rozsudkem ze dne 2. 9. 2009, č. j. 41 Cad 48/2009 - 32, rozhodnutí stěžovatelky ze dne 10. 2. 2009 zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení. V

odůvodnění poukázal na skutečnost, že stěžovatelka nepostupovala podle pokynů vyslovených v rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 33 Cad 119/2008 - 36, ve výroku nerozhodla o posouzení nároku na výplatu dávky za období od 26. 4. 1999 do 14. 7. 2004 a své rozhodnutí přesvědčivě neodůvodnila. Krajský soud stěžovatelce uložil, aby posoudila nárok žalobce na výplatu plného invalidního důchodu za dobu od 26. 4. 1999 do 14. 7. 2004 z hlediska ustanovení § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění.

V průběhu uvedeného soudního řízení vydala stěžovatelka rozhodnutí ze dne 20. 7. 2009, které je předmětem soudního přezkumu v této věci.

Následně stěžovatelka rozhodnutím ze dne 24. 11. 2009 přiznala žalobci plný invalidní důchod podle § 38 zákona o důchodovém pojištění od 22. 6. 1999. V odůvodnění mimo jiné uvedla, že nárok na plný invalidní důchod od 26. 4. 1999 do 21. 6. 1999 se zamítá a nárok na výplatu plného invalidního důchodu za dobu od 22. 6. 1999 do 8. 1. 2005 zanikl podle § 55 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Tímto rozhodnutím stěžovatelka realizovala rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 2. 9. 2009, č. j. 41 Cad 48/2009 - 32.

Na základě takto zjištěného skutkového stavu posoudil Nejvyšší správní soud jednotlivé kasační námitky a dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval námitkou nesprávné interpretace a aplikace ustanovení § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. krajským soudem. Této námitce Nejvyšší správní soud přisvědčil.

Podle § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. *řízení o přiznání dávky důchodového pojištění se zahajuje na základě písemné žádosti. Za den uplatnění nároku na tuto dávku se považuje den, kdy se oprávněný poprvé obrátil na příslušný orgán se žádostí o její přiznání.*

Citované ustanovení upravuje zahájení řízení o přiznání dávky důchodového pojištění, jehož podmínkou je podle § 82 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. sepsání písemné žádosti na předepsaném tiskopisu. Vzhledem k tomu, že řízení je zahájeno teprve vyplněním příslušného formuláře pracovníkem okresní správy sociálního zabezpečení, což může být úkonem časově náročným, bez ohledu na vůli žadatele nastávají situace, kdy žádost na předepsaném tiskopisu není technicky možné (z časových, kapacitních či jiných důvodů) sepsat týž den, kdy se žadatel o dávku obrátí na okresní správu sociálního zabezpečení. Za této situace by nebylo spravedlivé vázat okamžik rozhodný pro přiznání dávky na datum zahájení řízení, který se odvíjí až od takto kvalifikovaně podané žádosti.

Zákon proto současně vymezuje pojem den uplatnění nároku, který nemusí být totožný s datem zahájení řízení o přiznání dávky důchodového pojištění, resp. který může datu zahájení řízení předcházet. Právě s tímto dnem spojují právní předpisy v oblasti důchodového pojištění pro žadatele velmi zásadní účinky. Den uplatnění nároku je totiž rozhodným okamžikem pro určení, od jakého data může být žadateli dávka důchodového pojištění vyplácena [srov. § 55 odst. 2 a § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění].

Den uplatnění nároku je v § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. definován jako den, kdy se oprávněný poprvé obrátil na příslušný orgán se žádostí o přiznání dávky důchodového pojištění. S ohledem na výše uvedené je nutno toto vymezení pojmu vnímat vždy ve vztahu ke konkrétnímu řízení zahájenému na základě písemné žádosti sepsané bezprostředně po uplatnění nároku. Zákonem speciálně určený den uplatnění nároku má totiž za cíl předejít tomu, aby byl rozhodný den pro stanovení data, od kterého může být dávka vyplácena, vázán na zahájení řízení, které nemůže žadatel sám bezprostředně ovlivnit a které rovněž závisí na časových a technických možnostech pracovníků okresní správy sociálního zabezpečení.

Stěžovatelka tedy zcela správně poukázala na to, že smyslem citovaného ustanovení není vztahovat den uplatnění nároku k dřívějším pravomocně skončeným řízením o přiznání dávky důchodového pojištění. Jinými slovy, každá žádost o přiznání dávky důchodového pojištění sepsaná na zákonem vyžadovaném tiskopisu má svůj vlastní den uplatnění nároku, tj. den, kdy se žadatel s touto konkrétní žádostí o konkrétní dávku poprvé obrátil na příslušný orgán.

Nejvyšší správní soud shrnuje, že den uplatnění nároku na dávku důchodového pojištění se určuje samostatně pro každé řízení zahájené určitou žádostí o přiznání dávky tak, že se jedná o den, kdy se žadatel poprvé obrátil na příslušný orgán s touto konkrétní žádostí, nikoliv o den, kdy se na příslušný orgán obrátil vůbec poprvé, případně poprvé se žádostí o přiznání téže dávky.

Uvedenou námitku stěžovatelky shledal Nejvyšší správní soud důvodnou. Krajský soud tedy nesprávně posoudil právní otázku výkladu ustanovení § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., což jej vedlo k tomu, že rovněž chybně určil datum, od kterého měla stěžovatelka přiznat žalobci nárok na výplatu plného invalidního důchodu.

Naopak s tvrzením stěžovatelky, že žalobci výplata plného invalidního důchodu před 9. 1. 2005 nenáleží, se Nejvyšší správní soud neztotožnil. V této souvislosti je však nejprve nutné vymezit rozdíl mezi řízením o přiznání dávky důchodového pojištění a řízením o změně dávky.

Řízení o přiznání dávky důchodového pojištění je řízením návrhovým, což znamená, že může být zahájeno toliko na základě kvalifikované žádosti (srov. § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb.). Toto řízení může skončit buď zastavením řízení, zamítnutím žádosti nebo přiznáním dávky. Pokud bylo řízení zastaveno nebo žádost zamítnuta, může si žadatel později podat novou žádost, čímž opětovně iniciuje řízení o přiznání dávky podle § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb.

Jiná situace nastává, pokud je žadateli určitá konkrétní dávka důchodového pojištění přiznána. Takové rozhodnutí totiž brání tomu, aby bylo vedeno další řízení o přiznání této dávky, neboť žádná dávka důchodového pojištění nemůže být žadateli přiznána ani vyplácena vícekrát. Ostatně také ustanovení o souběhu důchodů (§ 58 zákona o důchodovém pojištění) nepočítá se souběhem týchž důchodů a řeší pouze souběh důchodů téhož druhu. Za důchody téhož druhu se přitom považují toliko předčasný starobní důchod, starobní důchod a starobní důchod přiznaný v důsledku přeměny

invalidního důchodu na starobní (srov. Přib, J., Voříšek, V. *Důchodové předpisy s komentářem.* 6. aktualizované vydání. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2010, str. 251).

Na případy, kdy se po vydání rozhodnutí o přiznání dávky důchodového pojištění zjistí, že dávka byla co do nároku, výše nebo výplaty přiznána nesprávně, pamatuje ustanovení § 56 zákona o důchodovém pojištění a ustanovení § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., které upravuje zahájení řízení o změně dávky již přiznané.

Podle § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. *řízení o změně poskytování nebo výše již přiznané dávky důchodového pojištění se zahajuje na základě písemné žádosti nebo z moci úřední orgánem, který je příslušný k rozhodnutí o této změně, není-li stanoveno jinak.*

Původní rozhodnutí o přiznání dávky je tedy vydáváno *cum clausula rebus sic stantibus*, tj. s výhradou změny poměrů, na kterou může příjemce dávky reagovat žádostí o změnu poskytování nebo výše již přiznané dávky. Stejně tak je příslušný orgán oprávněn zahájit řízení o změně dávky z úřední povinnosti, zjistí-li, že dávka byla co do nároku, výše nebo výplaty přiznána nesprávně.

V projednávané věci Nejvyšší správní soud zjistil, že stěžovatelka žalobci rozhodnutím ze dne 27. 9. 2004 přiznala plný invalidní důchod od 15. 7. 2004. Další žádost žalobce o tutéž dávku, která byla sepsána dne 9. 1. 2008, proto již neměla posuzovat jako žádost o přiznání dávky, ale jako žádost o změnu poskytování dávky. Žalobce totiž nepožadoval ani nemohl požadovat přiznání „nového“ plného invalidního důchodu, neboť již byl poživatelem tohoto důchodu. Z obsahu jeho žádosti naopak zřetelně vyplývá, že žádal o změnu poskytování přiznané dávky ve smyslu ustanovení § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. tak, aby mu byl plný invalidní důchod poskytován od 26. 4. 1999.

Podle názoru Nejvyššího správního soudu tak celé řízení zahájené žádostí žalobce ze dne 9. 1. 2008 mělo být vedeno v režimu ustanovení § 56 zákona o důchodovém pojištění, které řeší mimo jiné i situaci, kdy byl důchod přiznán od pozdějšího data (15. 7. 2004), než od jakého náleží (22. 6. 1999).

Podle § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, *zjistí-li se, že důchod byl přiznán nebo je vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen, anebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, důchod se zvýší nebo přizná, a to ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží, nejvýše však tři roky nazpět ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na důchod nebo jeho zvýšení; pro běh této lhůty platí § 55 odst. 2 věta třetí obdobně.*

Skutečnost, že stěžovatelka v projednávané věci - vázána právním názorem krajského soudu - podle tohoto ustanovení nepostupovala, nic nemění na tom, že nakonec dospěla ke správnému závěru a rozhodnutím ze dne 24. 11. 2009, které nebylo napadeno žalobou ve správním soudnictví a není předmětem soudního přezkumu, přiznala žalobci plný invalidní důchod podle § 38 zákona o důchodovém pojištění od 22. 6. 1999. Z formálního hlediska však měla v tomto rozhodnutí vycházet právě z § 56 odst. 1 písm. b) tohoto zákona. Totéž ustanovení byla povinna aplikovat rovněž při vydávání žalobou napadeného rozhodnutí.

Nejvyšší správní soud shledal, že se v případě žalobce jednalo o dávku neprávem odepřenou ve smyslu ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, neboť žalobci byl původně plný invalidní důchod přiznán od 15. 7. 2004, ačkoliv mu náležel od 22. 6. 1999. Citované ustanovení však limituje možnost zpětného přiznání nároku na výplatu tohoto důchodu třemi roky nazpět ode dne uplatnění nároku.

Podle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu *„[r]ozhodným okamžikem, od něhož se odvíjí běh tříleté lhůty k přiznání nebo zvýšení starobního důchodu, je až uplatnění nároku na změnu dávky u příslušného orgánu důchodového pojištění, nikoliv již první podání žádosti o důchod [§ 56 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění]"* (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2005, č. j. 1 Ads 10/2003 - 86, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 799/2006, www.nssoud.cz).

Stěžovatelka správně vyhodnotila, že pro posouzení, od jakého data náleží žalobci výplata plného invalidního důchodu přiznaného od 22. 6. 1999, je rozhodující žádost žalobce sepsaná dne 9. 1. 2008. Nejvyšší správní soud však zjistil, že této žádosti sepsané na předepsaném tiskopisu předcházela písemná žádost sepsaná žalobcem dne 18. 12. 2007 a doručená Okresní správě sociálního zabezpečení Zlín osobně dne 19. 12. 2007, v níž žalobce uplatnil shodný nárok, jakého se domáhal žádostí ze dne 9. 1. 2008. Z obsahu dávkového spisu proto Nejvyšší správní soud usoudil, že za den uplatnění nároku ve smyslu ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění ve spojení s § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. je nutno považovat den podání písemné žádosti žalobce ze dne 18. 12. 2007, neboť tehdy se žalobce poprvé s touto konkrétní žádostí obrátil na příslušný orgán.

Datum uplatnění nároku uvedený v žádosti sepsané dne 9. 1. 2008 nepovažoval Nejvyšší správní soud za relevantní, neboť z obsahu dávkového spisu zcela jednoznačně vyplývá, že tato kolonka formuláře byla vyplněna nesprávně.

Nejvyšší správní soud uzavírá, že nárok na výplatu plného invalidního důchodu přiznaného rozhodnutím stěžovatelky ze dne 24. 11.2009 má tudíž žalobce ode dne 19. 12. 2004, tj. tři roky nazpět od data uplatnění nároku na změnu dávky (podáním žádosti dne 19. 12. 2007).

Argumentuje-li žalobce tím, že mu stěžovatelka při vyřizování žádosti ze dne 26. 4. 1999 neprávem odepřela plný invalidní důchod a ten mu měl být vyplácen již od roku 1999, Nejvyšší správní soud konstatuje, že lhůta tří let zpětně ode dne uplatnění nároku na změnu dávky je nepřekročitelná. Rozhodnutí stěžovatelky v řízení zahájeném na základě žádosti žalobce ze dne 26. 4. 1999 nebylo podrobeno soudnímu přezkumu, nicméně její pozdější rozhodnutí o žádosti ze dne 3. 11. 1999 přezkoumal Krajský soud v Brně, Vrchní soud v Olomouci i Nejvyšší správní soud, aniž shledaly nějaká pochybení v postupu stěžovatelky nebo v posouzení zdravotního stavu žalobce.

Proti rozhodnutí stěžovatelky ze dne 27. 9. 2004 o přiznání plného invalidního důchodu od 15. 7. 2004 žalobce nepodal žalobu a žádost o změnu dávky uplatnil až dne 19.

12. 2007 (v žalobě žalobce nesprávně uvádí 14. 12. 2007), ačkoliv důvody v této žádosti uvedené mu musely být známy již v roce 2004. V této souvislosti Nejvyšší správní soud poukazuje na obecnou právní zásadu *vigilantibus iura scripta sunt*, neboť také samotný žalobce má podíl na tom, že mu v důsledku pozdního podání žádosti o změnu dávky nárok na výplatu starobního důchodu přiznaného rozhodnutím stěžovatelky ze dne 24. 11. 2009 za dobu před 19. 12. 2004 zanikl. Před tímto datem mu náležel pouze plný invalidní důchod ve výši podle rozhodnutí stěžovatelky ze dne 27. 9. 2004, a to ode dne 14. 7. 2004.

K odkazu žalobce na novelizovaný text ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění ve znění zákona č. 306/2008 Sb. Nejvyšší správní soud uvádí, že podle čl. II bod 14 přechodných ustanovení naposledy zmíněného zákona *za dobu před 1. lednem 2009 se důchod nebo jeho zvýšení doplatí ve výši, v níž důchod správně náležel, nejvýše v rozsahu stanoveném právními předpisy účinnými ke dni 31. prosince 2008.* Novelizované znění ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění proto nelze v projednávané věci použít. Žalobce žádal doplacení plného invalidního důchodu za dobu před 1. 1. 2009, což znamená, že mu stěžovatelka mohla tento důchod doplatit nejvýše v rozsahu tří let zpětně ode dne uplatnění žádosti o změnu dávky, jak bylo popsáno výše a jak stanovil zákon o důchodovém pojištění ve znění účinném ke dni 31. 12. 2008.

Nejvyšší správní soud uzavírá, že krajský soud pochybil při výkladu a aplikaci ustanovení § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. a nesprávně určil datum, od kterého má stěžovatelka přiznat žalobci nárok na výplatu plného invalidního důchodu. Napadený rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 7. 4. 2011, č. j. 22 Ad 38/2010 - 87, je tudíž nezákonný ve smyslu ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., proto jej Nejvyšší správní soud podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Podle § 110 odst. 3 s. ř. s., *zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je krajský soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí.*

Na krajském soudu nyní bude, aby napadené rozhodnutí stěžovatelky za použití výše uvedené argumentace zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení, ve kterém stěžovatelka postupem podle § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění vydá řádně odůvodněné rozhodnutí, v němž bude vycházet z toho, že dnem uplatnění žádosti žalobce o změnu poskytování plného invalidního důchodu je 19. 12. 2007.

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne podle § 110 odst. 2 s. ř. s. v novém rozhodnutí ve věci krajský soud.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 18. listopadu 2011

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu